

Enkätrapport:

Delaktighet och självbestämmande - gäller det dig?

Av Nora Eklöv, projektambassadör för

Artikel 19 som verktyg

- för rätten till ett självbestämt liv i samhällsgemenskapen enligt FNs
Funktionsrättskonvention

av

**ALLMÄNNA
ARVSFONDEN**

Mars 2020

“Att få leva livet utifrån mina drömmar, önskemål. Utifrån mina särskilda behov och min personlighet”

- Ett svar på frågan “Vad betyder självbestämmande för dig?”

“Jag måste alltid rätta mig efter kommunens bestämmelser om vad som är rimligt. Och det passar ofta inte mitt sätt att leva.”

“De kränker mig dagligen och tvingar mig att ansöka och processa om precis allt som jag har rätt till.”

- Svar på frågan “Upplever du att samhället gör tillräckligt för att du ska få dina rättigheter genomförda? Om inte, varför?”

Bakgrund och genomförandet av enkätundersökningen

En enkätundersökning genomfördes via Google Forms den 15 - 29 juli 2019. Tillgängligheten testades inför undersökningen och innan den öppnades. Enkäten bestod av 14 frågor varav en fråga som inte presenteras nedan handlade om ifall man ville vara med på en fördjupande intervju. Om man hade svårt att själv svara på enkäten kunde man kontakta oss för att få hjälp eller om man ville diskutera frågorna. Enkäten delades i projektets nyhetsmejl samt på projektets Facebooksida, därifrån delades den vidare av både privatpersoner och i olika relevanta grupper på Facebook. 51 personer svarade på enkäten. Resultatet presenteras nedan. I frågor där svaren presenteras i löpande text har ett urval av synpunkter plockats ut där det är fler än två svarande som angett liknande aspekter.

Enkäten genomfördes för att ta reda på hur människor i allmänhet ser på självbestämmande, delaktighet och centrala mänskliga rättigheter i en funktionshinderkontext. Svaren ger en indikation på hur väl eller inte människor känner till sina rättigheter och hade ett syfte att uppmärksamma människor på sina mänskliga rättigheter i allmänhet och rättigheterna enligt artikel 19 i CRPD i synnerhet.

Enkätundersökningen har utformats av Nora Eklöv, projektambassadör och Ola Linder, projektledare för projektet Artikel 19 som verktyg av Independent Living Institute med finansiering av Arvsfonden. Nora Eklöv har skrivit rapporten i samråd med Ola Linder.

Slutsatser från enkätundersökningen

67,6 % av de svarande angav att de har rätt till insatser enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) eller socialtjänstlagen (SoL). 86,4 % angav att de lever med funktionsnedsättning. Majoriteten av svarandena skriver också att de nekas rätt till stöd eller att stödet brister. De anser samtidigt att samhället inte når upp till rättigheterna och att samhället inte gör tillräckligt.

Enbart några av de svarande som har stödinsatser enligt LSS eller som inte har funktionsnedsättning anser att samhället gör tillräckligt för att nå upp till rättigheterna enligt konventionen. Om man har insatser från LSS tenderar man också att tycka att man har val i och kontroll över sitt liv. Trots det svarar personer också på frågan om vilka ändringar man tror behövs för att alla ska få tillgång till sina rättigheter.

Resultaten visar att människor är måna om sina rättigheter. Samtidigt vet de generellt inte att de finns inom FN-systemet, var de ska söka stöd i Sverige eller att de ens har rätt att ställa krav på att stödinsatserna ska leva upp till individuella behov. Det betyder att mer information om rättigheter måste nå ut till människorna från myndigheterna. Enkätsvaren visar att det finns grad av en misstro gentemot myndigheter, socialtjänsten och politiken. Svaren vittnar om situationer när personer känt sig kränkta, missförstådda och då personer som beslutar om stöd inte beaktat eller informerat kring vissa rättigheter. Det visar på att kunskap kring rättigheter inte enbart behöver förstärkas inom befolkningen, utan också bland de som dagligen arbetar med de stödinsatser som syftar till att förverkliga rättigheterna och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD). Svarandena är också ense om att frågan om stödinsatser och rättigheter behöver prioriteras både politiskt och samhällsekonomiskt.

Många efterfrågar mer från samhället för att de ska kunna ha val och kontroll i sina liv. I brist på stöd i olika former så bekräftar svaren att graden av självbestämmande minskar och därmed även möjligheten att vara en del av samhällets gemenskap.

Resultaten av enkätundersökningen

Frågor och svar

1. Hur gammal är du?

Svar: Personer mellan 19-74 år har svarat. De flesta som har svarat är mellan 26-61 år.

2. Könsidentitet

Svar:

Kvinnor, 51 %.

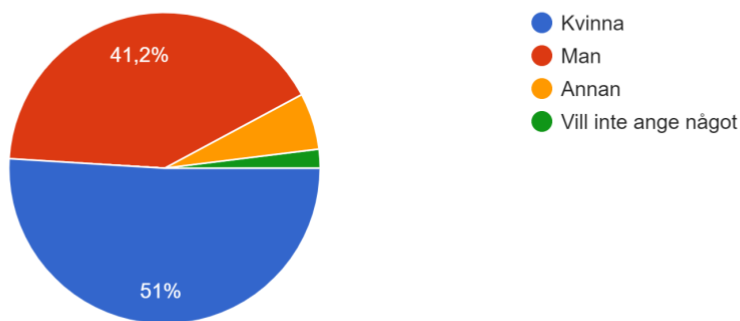
Män, 41,2 %.

Annan, 5,9 %.

Vill ej uppge, 2 %.

2. Könsidentitet

51 svar

3. Eventuell funktionsnedsättning?

Svar:

Ja, 86,4 %.

Nej, 7,8 %.

Vill ej uppge, 5,9 %.

4. Eventuellt stöd från samhället?

Svar:

Enligt LSS: 43,1 %.

Enligt SoL: 25,5 %.

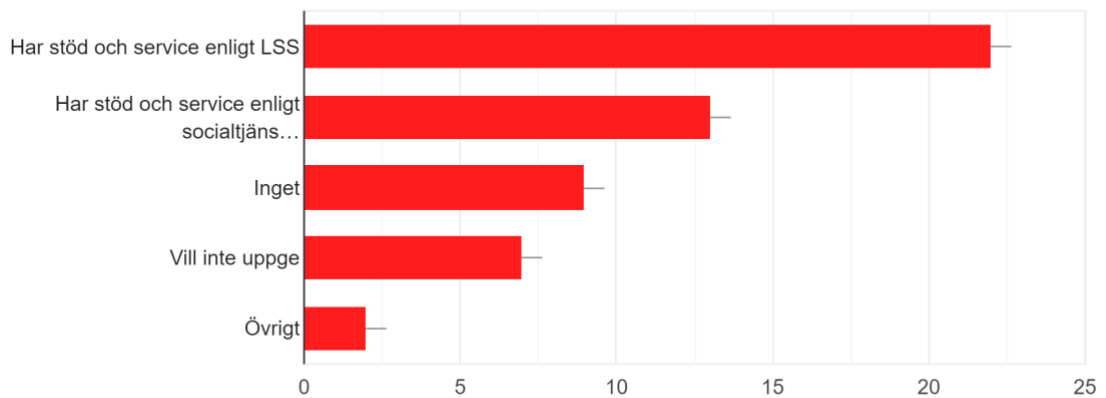
Inget: 17,6 %.

Vill ej uppge: 13,7 %.

Övrigt: 3,9 %.

4. Eventuellt stöd från samhället

51 svar

5. Känner du till CRPD, FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning?

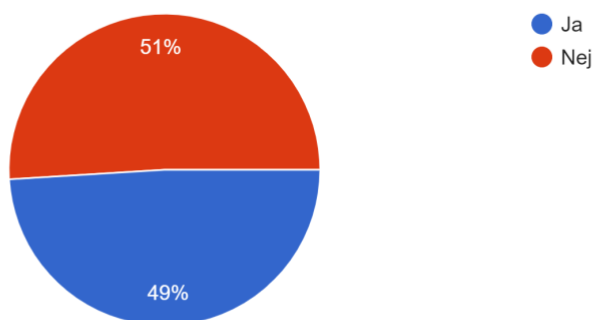
Svar:

Ja, 51 %.

Nej, 49 %.

5. Känner du till CRPD, FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning?

51 svar

6. Vet du vad artikel 19 är enligt konventionen?

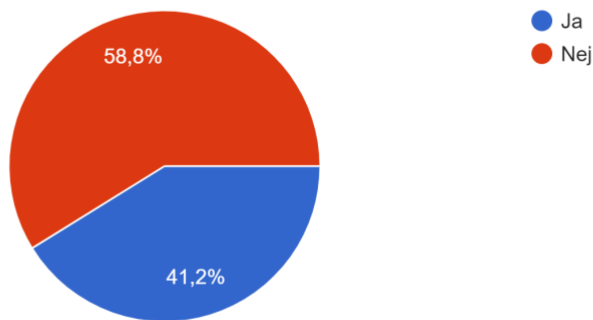
Svar:

Ja, 41,2 %.

Nej, 58,8 %.

6. Vet du vad artikel 19 är enligt konventionen?

51 svar

6.1. Om nej, vad tror du att det handlar om?

“Att alla ska ha rätt till ett fritt liv”

Svarandena uppgav även bland annat att de tror att artikel 19 handlar om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, allmänna rättigheter, lika rätt, lika värde eller assistans och specifika boenden.

7. Upplever du att du har tillräckliga val i och kontroll över ditt liv?

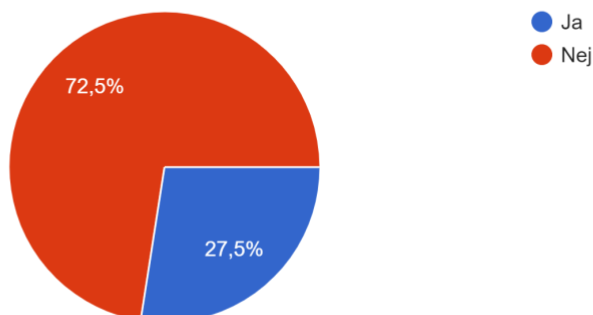
Svar:

Ja, 27,5 %.

Nej, 72,5 %.

7. Upplever du att du har tillräckliga val i och kontroll över ditt liv?

51 svar

7.1. Om inte, vem eller vad har det?

“Kommunen har kontroll över mitt liv”

“Biståndshandläggare”

“Beroende av FK:s beslut ang assistansen och bilstöd, tillgång till rätt hjälpmedel”

“Anställda i boendet och i daglig verksamhet”

Flera av svarandena angav att Försäkringskassan och handläggare inom socialtjänsten i kommun och på Försäkringskassan som beslutar om rätt till stöd har kontroll över deras liv. Andra faktorer som angetts är:

- Personal inom hemtjänst, daglig verksamhet och boende
- Nära anhöriga
- Regering, riksdag och myndigheter
- Brist på hjälpmedel och att få hjälp med hjälpmedel
- Bristande ekonomi.

8. Vad betyder självbestämmande för dig?

“Att få leva livet utifrån mina drömmar, önskemål. Utifrån mina särskilda behov och min personlighet”

“Att jag väljer”

“Att man får vara delaktig i beslut som handlar om ens eget liv”

“Att jag får bestämma hur och med vem jag vill bo och vad jag vill göra om dagarna”

Svarandena anger även att självbestämmande är att ha kontroll över eget liv. Det handlar om att:

- Kunna vara oberoende
- Ha valmöjligheter i vardagen och möjlighet till spontanitet
- Kunna vara delaktighet i livsavgörande beslut

9. Vad betyder delaktighet för dig?

“Att beslut som påverkar mig inte tas över mitt huvud”

“Att kunna vara med trots min funktionsnedsättning”

“Delta i samhället sett i vid bemärkelse på samma villkor som andra medborgare”

“Jag får personlig möjlighet påverka livsvillkoren”

Svarandena tycker även att delaktighet är lika med en god tillgänglighet i samhället. De menar att delaktighet är att:

- Kunna vara delaktig i samhället och inte känna sig utestängd
- Ha möjlighet att kunna vara med på sociala aktiviteter
- Vara självbestämmande
- Kunna göra vardagssaker som andra gör och att vara inkluderad.

10. Vad betyder mänskliga rättigheter för dig?

“Att alla människor ska ha samma rättigheter till ett så självständigt och jämlikt liv som möjligt”

“Att få ha en röst”

“Samhället har ansvar tillgodose varje enskilds individs behov i samhället. Samt ha ett rättssystem som inte är korrupt”

Enligt svarandena innebär mänskliga rättigheter även att:

- Ha frihet
- Kunna leva självständigt, oberoende och jämlikt.
- Lika rätt till samhällsservice.
- Ej bli exkluderad.
- Ha lika värde och lika rätt.
- Rättvisa och värdighet, ekonomisk trygghet.

Någon svarar att det betyder allt.

11. Upplever du att samhället gör tillräckligt för att du ska få dina rättigheter genomförda?

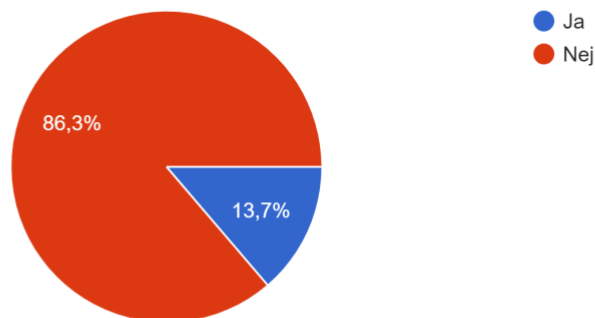
Svar:

Ja, 13,7 %.

Nej, 86,3 %.

11. Upplever du att samhället gör tillräckligt för att du ska få dina rättigheter genomförda?

51 svar

11.1. Om inte, varför?

“Begränsningar i LSS, försämrat bilstöd, otillgängliga skollokaler m.m”

“De väljer vad de anser att jag ska ha rätt till”

“Jag måste alltid rätta mig efter kommunens bestämmelser om vad som är rimligt. Och det passar ofta inte mitt sätt att leva.”

“De kränker mig dagligen och tvingar mig att ansöka och processa om precis allt som jag har rätt till”

Svarandena anger att man idag måste ansöka och processa om stödinsatser som man är i behov av. När man ansöker om insatser behöver man intyg för att hävda sig och sina rättigheter. Sverige lever inte upp till rättigheterna på grund av brister och nedskärningar i LSS och andra stödinsatser. Många svarande anser att de måste rätta sig efter kommunens och myndigheters bestämmelser, vissa tvingas leva efter bestämmelsen om “skäliga levnadsvillkor”. Andra anger att de ständigt blir ifrågasatta. Myndigheter och kommuner följer inte domar och vad lagar såsom LSS anger om goda levnadsvillkor följs inte. Det finns en brist på social trygghet och när det kommer till anpassningar.

12. Vilka ändringar tror du behövs i samhället så att alla i Sverige kan ha tillgång till sina rättigheter?

“CRPD (eller i varje fall stora delar av CRPD) behöver implementeras i svensk lagstiftning (och gärna även på EU-nivå)”

*“Synen på att funktionshindrade måste ändras.
Idag ses vi bara som kostnad och belastning”*

“Att frågan tas på allvar och prioriteras politiskt”

“Att ta bort en hel del byråkrati. Återställa fokus på funktion istället för diagnos. Se till människor i stället för till regler”

Svarandena anser att det behövs någonting som tvingar kommuner och myndigheter att tar ansvaret att följa CRPD. Det som anges är bland annat:

- Kompetensen hos den enskilde som ansöker om rätt till stöd måste tillvaratas.
- Sverige ska börjar följa CRPD eller att CRPD blir svensk lag.
- Attityden gentemot personer med funktionsnedsättning måste ändras så att man ser människan och inte en ekonomisk belastning, personer med funktionsnedsättning behöver tas på allvar.
- Det måste till en fungerande LSS och mindre byråkrati, sluta skära ned på stöd och resurser.
- Prioritera funktionshinderpolitiska frågor, öka förståelsen för dessa frågor och tillgängligheten måste förbättras.
- Öka kunskap kring rättigheter.
- Det måste till ekonomiska åtgärder såsom skattehöjningar och att stödinsatserna behöver förstatligas. Fusk inom välfärden måste stoppas.
- Personer med funktionsnedsättning behöver få högre positioner i politiken och i yrkeslivet. Vissa anser att de som beslutar om stöd själva bör ha funktionsnedsättning.
- Det behövs mer självbestämmande och inkludering.

Ett par svarande tror på att andra politiska partier behöver styra för att rättigheterna ska följas.

13. Har du fått stöd av en annan person för att svara på enkäten?

Svar:

Ja, 19,6 %

Nej, 80,4 %